

את השם קיבלנו, בחסד ולא בזכות, והם הנופלים עליו, ישמרו השם, והמה — פורצייהשערים לעתיד לבוא. כך קוראים להם". (ע' 160).

למה נרבה דברים עוד? — שוב אין לנו אלא לשבח ולהודות לאדון הכל, התולה ארץ על בלימה, שחנן את המספרת בינה ודעת, ונתן לה אנשים ליטול מהם את נשמת־אפם ולעשותם לה "טיפוסים", ונתן לה צחצחות לשון כאחד האריות (או האשלים...) שבח בורה, והעמיד עליה הוצאת־ספרים שתזכה את הרבים בפרי־רוחה, וזימן לה פורסי־פרסים לזכותה בפרס, ואפילו קוראים זימן לה שיגרסו שניהם באגוז זה. כי לעולם חסוד.

ב. מ.

הבנות חזרו הביתה

עורכו הוותיק של המדור הספרותי ב"דיעות אחרונות" כינס בכרך זה ששה מחזות, "מחזונים" ומערכונים, שנתחברו, כפי הנראה, משך תקופת־זמן לא קצרה, ויש בהם התקדמות מפורשת לעומת מספר נסיונות קודמים שעשה בשטח המחזאות. חבל רק שאין להגדיר התקדמות זו אלא כ"יחסית" בלבד.

נוף העלילה והבעיות של שש היצירות מגוון הוא ורב־פנים. יש בו מצבים "עדינים" שפינור־בינה; לבטי־חיים ואי־הבנות על רקע ההווי של מושבות ותיקות; מלחמתה של אשה לקיום של ערירות בלתי־לוויה; נפתולי הסתגלות של "עולים חדשים" מזרח־אירופים בשיפון שבקצווי כרך, כמו גם התרוצצות נפשית של דור מלחמת־48, לאחר הקרבות; ואפילו מלחמת־קיום (גדושת רמוזי סמל, דקים כקורת־בית־הבד) של אי בודד של ציביליזציה "וינאית" — בית־קפה שקט, ארכאי, של קפה־הפוך, עוגות־שטרודל ועתוני־בוקר, מאטבים במסגרות חזון דקות" — בתוך שאון־קריה, מול שצף־נחשולים של "היהא" ואספרסו וחמרגות גסה, בולענית ושתלטנית.

מכאן, הבה נעבור למבעים של "פסיכולוגיה נשיית":

שומעת רבקה צעקת־לבה של אחותה ומנמיכה קולה, כדי להפנים דבריה ולהגבירם:

"אצלך, בפנים, מה־יש־לך־מה? כלום אין לך! במקום שתהיה לך הנעימות, והדם בעורקים כמו תוסס וגוֹאָה, והאברים שלך כמו נחלים־נחלים, וכמו... כמו מפפים לך ומחלחלים בסתר... ובכזאת עדינות... שכולה לב ורחמים... והרבה ברכה... מה יש לך מכל זה? כלום אין לך! כלום!" (ע' 186).

ואם אין די לנו בזה, תוסיף אותה רבקה ותטעימנו עוד מייני־הרקת, סמוך אחרי־כן:

"חסר לך הרבה!... חסר לך רקות הול־מות כקורנסים, תנוכים שיהיו מתקרעים לך באזניך, חסר לך חזה שיהיה מדחק עצמו ומפרק ומודקר לצאת מביתו... שאין הוא נוקף לך בתשוקה, אלא בחובה ובצער... זה מרגישים אצלך, אפילו את מערמת על עצמך רבידים־רבידים של כסף וזהב!" (ע' 187).

ולקינות הסעודה, ולתיבולה, לזירוז העיכול ולמרבה ההנאה, משהו טב־הרחח של "ציר־נת", בלי זה, סוף־סוף, אי־אפשר. הנה, לדוגמה:

"אהא", מסייעו יחזקאל ברכה בקולו המנוגן, "יש אחד שעל חמש הגבעות, שם הוותיקים ומחוק־לארץ. וזה השני, של הצעירים, הצברים, רואים ממנו הגבול... הם, אמר לנו המדריך שלנו, כמו שמשון הנושא על שכמו שערים של עזה, הם ולא אנחנו. שאנחנו רק

* שושנה שרירא: שערי עזה; רומן; עם עובד / ספריה לעם, 1960; 261 עמ'.

** אשר נהור: הבנות חזרו הביתה; ששה מחזות ומערכונים; הוצאת קרית־ספר, ירושלים, 1960; 288 עמ'.

חיים בהן חיים סטאטיים מאד. הם, וזולתם, הורישו לנו רומנים מרתקים על אנשים משעממים, גילומים ססגוניים של הוויות אפרוריות.

שלמה ניצן הנחיל לנו רומן ש"יריעתו", כמו שנוהגים לומר, רחבה ונפשותיו מרובות, אף צעירות ברופן. הוא מושך בהן בחוטיו ו"מדובב" אותן ושם בפיהן דברים ומגלגל ביניהן שיחות ומרחיש בהן אפילו "מונולוגים פנימיים" ומטיח אותן זו בזו ומעמידן בכל מיני מצבים, פעמים "תוגיים" ופעמים "חוריים" ותכופות "דינמיים" — רק חיים אינו נופח בהן.

"יתד לאוהל" הוא רומן ריאליסטי, שגיבוריו הם בעיקרם — אכן, נישחתם! — בחורינו החמודים והעוקצנים והגלפטים, בתקופת ה"השתכנות" וה"התבססות" שבאה, כזכור, אחרי סיומה של מלאכת-המלחמה. משבר-הערכים, משבר-האמון, חשבו-הנפש, כל זה ניתן כאן, מעט או הרבה. בנוסח אנגלו-סקסי, פשטני כלשהו, אפשר לומר שזהו רומן על בעיות ה"adjustment" של חיילים משהו-רעים. "משום-מה" אנו נוטים לחשוב, לא מתוך דעה-קדומה אלא כמסקנה "מעבדתית" כמעט, שיצירה "על" משהו, ובייחוד יצירה "על בעיה", כל שכן רומן על "בעיות", יש לו סיפויים דחוקים ביותר לזכות להצלחה אמנותית. רומן זה, שבו אנשים שקועים כל-כך בתקיעת יתדות לאהליהם ובחיבוטי-המחשבה והמצפון הכרוכים בכך, רומן זה המעורר בקורא הנלאה את החשד שלא הצליח לעניין אפילו את מחברו, שאפילו הכתיבה עליו חייבת, מן הסתם, לנסוך שעמום, לפחות על הכותב — רומן אפור זה אין בו, כמדומה, אלא כדי לתת אישור חותך לאותה סברה.

מוטו פילוסופי מאד מכתביו של מרטין בובר, ומין "אחרית-דבר" שהיא מין פנייה של היוצר, "מעל האובניים" אל קוראו, אינם מועילים כאן מאומה. להיפך.

ג. ה.

יש כאן הרבה. אפילו יותר מדי. יותר מדי מלים. יותר מדי דיבורים, יותר מדי בעיות. יותר מדי "לשון-לימודים" בפי הנפשות-הפועלות, הרבות מדי. יותר מדי אמירות פובליציסטיות. הנסיגנות לשחק במודרניזם סוריאליסטי (למ"של, ב"פינה שקטה", וכן ב"הבנות חזרו הביתה") הם כאן יוצאי-דופן לגמרי, והופעות האוב המתנצחות של אידיאולוגיה "יהודית" ו"עברית" — בדמות ה"סבתא", הלבושה "בגדי-שבת של נשים יהודיות במזרח-אירופה" ומזכירה כי "בזכות הסבתות זכיתם פה גם לריחות האחרים", וה"הדמות השנייה", שהיא "צעירה מאד, רחיפה ורפיפה כמעט עד להיעדר-ממשות", המכריזה על עצמה שהיא "כבר מרחפת באוויר וממלאה אותו בריחה החדש, שהוא אחר מזה של דגים ממולאים, חי-חייה" — יש בהן, כמדומה, משום טעם-לפגם שבולגריזציה "עתונאית" של בעיות רוחניות עמוקות וגורליות עד למאד. כנגד כל זה הרי כמה יסודות ניפרים כאן פחות מדי. יש כאן, למשל, פחות מדי בקורת-עצמית. פחות מדי חוש-הבחנה. פחות מדי סינון. פחות מדי יכולת-עיצוב.

מכל-מקום, כמה מן החיבורים הדראמטוריים גיים האסופים כאן, אפשר שהם ראויים לשימת-לבו של תיאטרון עברי, על-תנאי שיעובדו עיבוד יסודי ויקוצצו כדי שליש או רביעי, בקירוב.

ב. מ.

יתד לאוהל

ראינו באחרונה איך אפשר לעשות סרט מר על חיים מתוקים. כולנו מפירים ודאי יצירות-אמנות חיות מאד, אפילו עתירות פרובלמות, שנושאן הוא מה-שקוראים "נוף דומם". סופרים רוסיים גדולים השפילו לתת לנו יצירות-פרוזה מסעירות-לב ממש שמקל-

• שלמה ניצן: יתד לאוהל; ספרית פועלים / ספרי אשכול, 1960; 274 עמ'.